

ТРАКИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СТАРА ЗАГОРА
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
Катедра „Социални дейности“

РУМЕН ВАСИЛЕВ ВАСИЛЕВ

ДИНАМИКА НА ПРОФИЛА
НА ДЕВИАНТНОТО ПОВЕДЕНИЕ
НА МАЛОЛЕТНИТЕ И
НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ
ПРАВОНАРУШИТЕЛИ
ЗА ПЕРИОДА 2010 г. – 2014 г.
В ОБЩИНА СТАРА ЗАГОРА

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд
за придобиване на научна и образователна степен „доктор“
по научна специалност „Организация и управление извън
сферата на материалното производство (Социални дейности)“

Научен ръководител:
Проф. Красимира Тошева Бенкова, дф

Научен консултант:
Проф. Веска Митева Шошева, дп

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от Катедра „Социални дейности“, Медицински факултет на Тракийски университет Стара Загора на 20. 06. 2016 г. Той съдържа 243 страници и има следната структура: въведение, четири глави, заключение и изводи, използвана литература и списък на диаграмите представящи изследването. Използваната правна и научна литература включва 181 източника от които 28 на английски и руски език. Представни са 46 диаграми.

Защитата на дисертационния труд „Динамика на профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители за периода 2010 г. – 2014 г. в община Стара Загора“ пред научното жури ще се проведе на2016 г. от часа в Тракийски университет - Стара Загора, Медицински факултет, Катедра „Социални дейности“ (Морфоблок).

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение..... стр. 5

Глава първа: Девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители – профил и фактори на влияние..... стр. 9

1. Изходни методологически предпоставки и модели стр. 9
2. Връзката биологично – социално в девиантното поведение стр. 9
3. Малолетните и непълнолетните като социална и правна категория стр. 11
4. Социални фактори, влияещи върху профила на девиантното поведение стр. 11

Глава втора: Нормативна и правна регулация на процеса на социализация на малолетните и непълнолетните правонарушители..... стр. 12

1. Международни актове за защита правата на децата стр. 12
2. Исторически етапи в развитието на националното законодателство относно децата правонарушители стр. 12
3. Съвременно национално законодателство за защита правата на децата правонарушители стр. 14

Глава трета: Дизайн на изследването стр. 15

1. Цел, задачи и хипотеза на изследването стр. 15
2. Етапи на изследването стр. 16
3. Методи на изследването стр. 16
4. Обект на изследването стр. 16
5. Предмет на изследването стр. 16

Глава четвърта: Анализ на резултатите от изследването стр. 16

1. Малолетни и непълнолетни правонарушители, водени на отчет в ДПС.....	стр. 17
2. Малолетни и непълнолетни правонарушители, преминали през ДПС	стр. 19
3. Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени възпитателни мерки по пол и възраст	стр. 20
4. Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени възпитателни мерки по чл. 13, ал. 1 от ЗБППМН.....	стр. 21
5. Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени възпитателни мерки и степен на образование	стр. 22
6. Противообществени прояви, извършени в съучастие по местоживеене на малолетните и непълнолетните правонарушители	стр. 22
7. Безнадзорни и малтретирани малолетни и непълнолетни правонарушители	стр. 22
8. Условия, при които са живели малолетните и непълнолетните правонарушители преди разглеждане на възпитателното дело.....	стр. 23
9. Родители или лица, които ги заместват с наложени ВМ по чл. 15., ал. 1 от ЗБППМН	стр. 23
10. Движение на възпитателните дела решени от МК по ЗБППМН	стр. 24
Заключение и изводи	стр. 24
Използвана литература.....	стр. 34
Абстракт.....	стр. 36
Abstract.....	стр. 39

1. Обща характеристика на дисертационният труд

Значителността на проблемите, свързани с децата и тяхното поведение е общопризната както от обществото в цялост, така и от научната общност.

Настоящата разработка разглежда една специална група проблеми относно девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители.

Актуалност на проблема

Актуалността на проблема и основанието за избора на темата на дисертационния труд, теоретико-концептуалния анализ и емпиричното изследване са изведени от следните три предпоставки:

Социално-икономически

В обществото се наблюдават повишени усилия на родителите и институциите за решаване на проблемите с помощта на морални и правни механизми. Активна страна в търсене на решение на проблемите, свързани с този тип поведение, е законодателната власт, приоритетно ангажирана с унифицирането на съществуващите регулативноправни норми спрямо тази категория деца.

Социалната среда, очертава необходимостта от прочит на регулативната рамка в отношението на държавата към опазване на правата на децата. В особена степен той е относим към правонарушителите сред тях. В този смисъл за правата на децата преговори не трябва да се водят, те просто трябва да се спазват.

Теоретико-методологически

В специализираната литература съществуват задълбочени изследвания, както на девиантното поведение като понятие и детерминиращите го фактори, така и на профила на малолетните и непълнолетните правонарушители.

Днес, повече от всякога се признава необходимостта от обединяване на усилията на различните специалисти в посока на търсене на превантивните модели и корекционните механизми за

социализация на малолетните и непълнолетните правонарушители.

Поведението на малолетните и непълнолетните правонарушители, предмет на дългогодишни анализи в научната общност, изисква *нов контекст*, а именно, на пълноправната им равнопоставеност като членове на обществото. Всяко действие спрямо тях изисква осмислянето му от гледна точка на възпитателния и образователния ефект.

При запазване на респект към двете обособени в науката групи концепции (биологична и социална), анализът на дисертационния труд търси защитата на тезата за тяхната равнопоставеност и взаимно зачитане.

Практикоприложни

Действащото към момента законодателство и процеса на правоприлагане спрямо извършените противообществени прояви от малолетните и непълнолетните правонарушители изисква актуализация спрямо международните и общностни правни регламенти.

Очевидната необходимост от отговор на разпространяващото се в публичното пространство мнение за необходимостта от отмяна на съществуващото законодателство, поради неговия репресивен характер. В настоящият дисертационен труд този отговор е организиран, като защита на тезата за социалния характер на регулиращото противообществените прояви законодателство.

1.2. Цел и задачи на дисертационния труд

Настоящият дисертационен труд има за *цел да се анализират и изследват възможностите за един по-различен и позадълбочен прочит на профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители през необходимостта от прилагане на международното и общностното право.*

Задачите за постигането на посочената цел, се осъществяват чрез разработката на следните *проблемни полета*:

1. Теоретико-концептуален анализ на малолетните и непълнолетните правонарушители, като социална и правна категория чрез осмисляне на следните опорни проблеми:

- Разглеждане на поведението на децата правонарушители в правен аспект и в контекста на нравственото законодателство. Социалната норма е изведена като възможност за интегриране и социализиране на децата правонарушители.

- Профилът на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители изисква извеждане значимостта на основните фактори на влияние върху него - семейството, държавата и социокултурната среда.

2. Нормативноправна регулация на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители.

В хронологична последователност са изведени международни и общностни нормативни актове свързани с правата на децата правонарушители.

Използваният при анализа на правната рамка компаративен метод, очерта историческата ретроспективност и хронологичната последователност на националното законодателство. Акцентиран е разволя на историческите аспекти, породили законодателния модел на страната ни, повлиян от международното и общностното право и относим към опазване правата на децата правонарушители.

В реплика към специализираната правна литература, този анализ компенсира съществуващи дефицити в изследванията и извежда необходимостта от унифициране на действащото национално законодателство с това на страните от Европейския съюз.

3. Емпиричното изследване има за цел да се проучи профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители и се очертае динамиката му, въз основа на данни предоставени от институциите, работещи с тях.

Анализирани са противообществените прояви на 2059 малолетни и непълнолетни правонарушители (представени по пол и възраст), за двете основни групи правонарушители – *водените на отчет в ДПС (1322) и преминалите през ДПС (737)*. Броят им в емпиричното изследване, е представен общо и по отделно, за всяка година и група правонарушители. Данните са онагледени и представени в 46 диаграми.

1.3. Теоретични подходи и изследователски методи

Дисертационният труд разглежда основните проблеми и

понятия от позициите на постмодерния подход. Отнесено към девиантното поведение това означава, че проблема за неговия произход и развитие не изключва нито една концепция, нито едно съществуващо обстоятелство с неговите възможни влияния върху крехката психика на децата, което би променило поведението им и което би довело до поведение извън съществуващите правни норми. Некоректно в този смисъл е търсенето на произхода на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните само в ограничен кръг негативни тенденции и проблеми, влияещи върху тяхното развитие. Върху психиката на децата влияят всички елементи от нашия живот, всички фактори, детайли и подробности от нашето поведение изразени пред и сред тях.

Настоящата разработка изразява приобщеност към идеята, че произходът на девиантното поведение трябва да се търси без да се изключват тезите, защитавани от различните концепции.

Изследователските методи използвани при реализиране на дисертационното изследване са следните:

- Анализ на съществуващата правнонормативна уредба
- Контент анализ на научни изследвания
- Анализ на данните по документи от работата на институциите
- Непосредствени наблюдения
- Експертна оценка
- Статистическа обработка на данните, реализирана чрез SPSS

2. Кратко изложение и резултати

В структурно отношение дисертационната разработка е подчинена на заложената цел и изпълнението на поставените задачи.

Текстът е съставен от *въведение* очертаващо общата методологическа рамка на разработката, *четири глави*, *заклучение и изводи*, *научни приноси*, *използвана литература* и *списък на диаграмите представящи изследването*.

ГЛАВА ПЪРВА: Девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители – профил и фактори на влияние.

Исходни методологически предпоставки и модели.

Всяко поведение в дълбоката си същност отразява усилията на индивида към търсене на социална реализация, на социален стремеж и висока социална оценка.

В аспекта на настоящата разработка са посочени различни гледни точки, формиращи концептуални модели и школи по отношение произхода на девиантното поведение.

Историческо значение и научна стойност имат възгледите формирали концепцията, свързваща девиантното поведение с биологичния произход на личността.

С не по-малка стойност е и концепцията за разрушителната роля на социокултурната среда, като първоизточник на девиантното поведение.

Връзката биологичното - социалното в девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители.

Началната научно обоснована концепция в тази насока е посочена в труда на Б. Морел „Изследване на телесните, умствените и моралните израждания на човешкия вид и на причините, които предизвикват тези болестни разновидности”, където е развита тезата за първостепенната роля на наследствените болестни отклонения, дегенериращи личността (Каннабих, Ю., 2012, с.185)¹.

Тезата се доразвива от Ч. Ломброзо, който развива теорията си за „...криминалната антропология”, приемайки биологичното начало като основа за развитие на девиантно поведение. (Айдаров, Й., 2002, с. 104)² Изследователите на правото изразяват становището, че кръгът около Ч. Ломброзо, е в основата на криминалистичната антропология като дял от криминологията.

Като активен поддръжник на изложените тези Е. Кречмер в труда си „Строеж на тялото и характер”, прави опит за връзка

1 Каннабих, Ю., 2012, История психологии, М. изд. Академический проект, с. 185

2 Айдаров, Й., 2002, Криминология, С., изд. „Сиела“, с.104

между телосложението (наследено генетично) и поведението на човека развивайки теорията си за „Конституционалната предразположеност към престъпления”. (Айдаров, Й., 2002, с. 106)³.

Избирателната комбинаторика от изложените схващания за биологичната основа като пораждаща престъпното поведение представлява теорията за расовото предразположение към престъплението.

Наред с изложените концепции на биологичната обвързаност на произхода на девиантното поведение, дисертационният труд разглежда и основните концепции за социалния характер на това поведение: теорията на А. Бергсон за мястото на децата, като равнопоставени в обществото и приемането им като „... съвкупност от свободни същества” (А. Бергсон, 1993, с. 4)⁴; за значимостта на нормата според Р. Дуоркин, който отбелязва, че децата, както всички останали граждани „...имат общ морален дълг, да се подчиняват на законите“ (Р. Дуоркин, 2003, с.249)⁵; за ролята на подчиняващата ни социална среда, за която Е. Фром казва: „... през целият си живот ние (респективно и децата ни) ще живеем, ще работим, ще се грижим за тях, ще се развиваме съобразявайки се с рамките на социалната среда и следователно на регулиращите я норми. (Е. Фром, 1996, с. 207)⁶.

На особено внимание е социално-когнитивната теория на А. Бандура (Корсини, Р., 1998, „Енциклопедия психология“, С., изд. „Наука и изкуство“, с. 90)⁷, която допълва теорията за социалното учене чрез описание (Д. Ротър) и обяснява начините, по които хората придобиват разнообразие от сложни поведения в социална среда.

Концепцията за биологичния произход на девиантното поведение е послужила за правна основа при създаването на регулативната рамка на основните международни и общностни актове, чиято основна теза е при всякакви обстоятелства да се опазват правата на децата.

3 Айдаров, Й., 2002, Кримиология, С., изд. Сиела, с.106

4 Бергсон, А., 1984, Двамата източника на морала и религията, С., изд. Агрес, с. 164

5 Дуоркин, Р., 2003, Да се отнасяме към правата сериозно, С., изд. КХ, с. 249

6 Фром, Е., 1996, Да имаш или да бъдеш, С., изд. Кибеа, с. 207

7 Корсини, Р., 1998, Енциклопедия психология, С., изд. Наука и изкуство, с. 90

Малолетните и непълнолетните като социална и правна категория

Постмодерното, демократичното общество създаде и доразви социалната и правната рамка по отношение на малолетните и непълнолетните, разшири, модернизира и демократизира условията за опазване на правата им. В дисертационния труд е анализиран процеса на социализация на децата правонарушители, като е очертана ролята на морала и християнските ценности и развитието на обществените отношения.

Социалните фактори, влияещи върху профила на девиантното поведение

Обект на анализ са само онези от тях, които със силата на своето влияние са в състояние да моделират профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители.

Като основни фактори са изведени: *семейството, държавата и социокултурната среда.*

Ролята на *семейството* е разгледана като основополагаща за развитието на децата. Очертани са характеристиките на кризиса на семейните ценности и морал, като първопричина за развитието на девиантното поведение.

Държавата е разгледана сред основните фактори влияещи върху профила на малолетните и непълнолетните правонарушители чрез своите институции и чрез силата на властите си създавайки среда и условия, които налагат регулаторна рамка в процеса на израстването им.

Социокултурната среда е приела разположението и действието на моралните, социалните и правните норми на всяка държава. Тя налага политиките за ролята на образованието, за влиянието на моралните норми, както и на правото и влиянието му върху държавата.

Извежда се **извода**: Законодателният модел по отношение на групата на децата правонарушители изисква отчитане на влиянието на морала и християнските ценности. Социалната норма е възможност за интегриране и социализиране на децата правонарушители.

ГЛАВА ВТОРА: Нормативната и правната регулация на процеса на социализация на малолетните и непълнолетните правонарушители.

Очертана е *значимостта на международните и общностни нормативни актове* за защита правата на децата повлияли върху изграждането на националното ни законодателство. Международните и общностни правни актове са разгледани като афиширане на политическа воля и единомислие породили необходимостта от обединяване на общи усилия за създаване на общовалидни правни актове свързани с опазване на правата на децата правонарушители. Анализирано е влиянието на изначалните правни рамки, повлияли върху изграждането на общностните политически структури, юридическите инструменти и приложимите в тази посока модели.

В дисертационния труд е отделено внимание, само на най-важните по смисъла на своето научно и приложимо пространствено влияние, международни и общностни актове, свързани с борбата срещу противообществените прояви и престъпленията извършени от малолетните и непълнолетните, които носят своята сила и влияят на развитието на правните процеси във всички страни от Европа.

Акцентирани са глобалните им характеристики в унисон с конституционните разпоредби за влиянието на международните правни актове, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за страната ни. Анализирано е предимството им пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат.

С особен акцент са очертани правните норми и влиянието им след присъединяване на страната ни, като равноправен член на Европейския съюз. Подчертано е влиянието на общностното право и процесите на унифицирането му с това на присъединяващите се страни в изпълнение на основната правна философия, за опазване правата на децата.

В исторически хронологичен ред са проследени *етапите в развитието на националната правна рамка* относно децата правонарушители. Подчертано е християнизиранието, като процес променил правния статут на страната ни и наложил необходимостта от изработването на нови правни норми, укрепващи силата и влияни-

ето на държавността. В хронологичен аспект е разгледан е първия, исторически правен паметник, като по-скоро натоварен с чара на историческата си стойност, отколкото като правен модел.

Изведена е ролята на държавата, като фактор от който произтича налагането на процеса на християнизация, като алтернатива на езическия период, но с цел промяна на правния модел и налагане на нова правна доктрина, укрепваща нейния стабилитет и развитие, както стабилитета и развитието на властващите.

С отразеното в дисертационния труд влияние на първите писмени закони, е подчертано началото на кодифицирането на правните норми в стараната ни. Проследен и анализиран е процеса на властовото укрепване, чрез налагане на законовата норма. Представено е влиянието на правните норми върху разрастващата се национална доктрина при изграждане на институциите и цялостното институционалното конструиране в страната, свързано с децата.

С особено внимание в историческа последователност са разгледани и анализирани нормите разписани в основополагащите правни актове, каквито са конституциите на страната ни. Изведени са акцентите свързани с определящите политики по отношение опазване правата на децата и в частност на правонарушителите сред тях. Анализирани са текстовете от тях, които очертават конституционните гаранции за опазване правата на децата и за разширяване на законодателната рамка свързана с образованието и развитието на децата. Подчертан е процеса на влияние на промените в социалния, икономическия и политическия облик на страната ни, като пораждащ условия за промени в конституционните текстове.

Отбелязани са спецификите, произтичащи от конституционното влияние върху цялостното законодателство свързано с децата и в частност с правонарушителите сред тях.

Подчертано е влиянието на други, според политическата конюнктура страни, оказали въздействие в процеса на изготвяне на конституциите на страната ни.

Акцентиран е опита на законодателната власт да създаде специален закон, разглеждащ поведението на малолетните и непълнолетните правонарушители, като решение, произтичащо от влиянието от международното право.

Проследен е разволя на историческия законодателен модел в страната ни, повлиян от международното и общностното право от-

носимо по особен и значим начин към правонарушителите сред общата категория малолетни и непълнолетни.

Анализирано е *съвременното национално законодателство* за защита правата на децата правонарушители, като е проследен и анализиран процесът на възприемане и развитие на правния инструментариум наложен и в социалното пространство на страни-те от Европейската общност. Анализът представя действащото в страната ни законодателство, като част от международното и общностното право свързано не само и единствено с налагането на санкции спрямо децата правонарушители, но и с възможностите за образоването, възпитанието и социализацията им. С възможности за налагане на възпитателни мерки, разгледани като превенционални модели и корекционни механизми опазващи правата им.

Очертани са характеристиките не само на спецификите на законодателството, но и на правните модели, носещи дългосрочно влияние върху цялостната правна и социална рамка. Анализирани са тезите, произтичащи от стратегическите норми, разположени в правното пространство на страната и имащи пряко отношение към децата. Подчертана е ангажираността на страната ни, в изпълнение на основните принципи произтичащи от международното и общностното право свързани с осигуряването на условия за ефективно упражняване на правата и подобряване качеството на живот на децата, като условие за свободно и пълноценно личностно развитие.

Манифестирана е тезата, че адаптирането на националното законодателство към международното и общностно право, е перманентен процес, който носи правни възможности за ускорено социално адаптиране на малолетните и непълнолетните правонарушители в обществото.

Анализираните международни, общностни и национални регулаторни норми свързани с малолетните и непълнолетните очертават емпиричното изследване.

Формиран е **извода:** Нормативноправната регулация на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители извежда категоричната необходимост от унифициране на действащото национално законодателство с това на страните от Европейския съюз. В отговор на съществуващото в практиката на правозащитните организации мнение за отмяна на съществуващото национално законодателство поради неговата остарялост и

репресивен характер е осъществена защита на *тезата за социалния характер на законодателството, регулиращо противообществените прояви на малолетни и непълнолетни*.

ГЛАВА ТРЕТА: Дизайн на изследването.

В тази глава са изведени: цел, задачи, хипотеза, етапи, методи, обект и предмет на изследването.

Целта на изследването е да се проучи профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители и се очертае динамиката му, въз основа на данни предоставени от институциите, работещи с тях.

Задачите за реализирането на целта на настоящия дисертационен труд са следните:

1. Да се анализират произтичащите и налаганите от съвременното право модели свързани с реализирането на превенционални механизми и корекционни възможности относими към девиантното поведение и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните правонарушители.

2. Да се анализират социалните и битовите условия на живот на малолетните и непълнолетните правонарушители въз основа на данните предоставени от институциите, като фактор характеризиращ произхода на девиантното поведение преди разглеждането на повдигнатите срещу тях възпитателни дела и наложените възпитателни мерки.

3. Да се проследи броя и вида на наложените възпитателни мерки от МК по ЗБППМН и на съдебните решения.

4. Да се обоснове необходимостта от наличие на нов модел анализиращ работата и резултатите от нея на ДПС и МК по ЗБППМН.

5. Да се обоснове необходимостта от прилагането на превенционални модели, като форма на работа на МК с малолетните и непълнолетните.

Хипотезата на изследването е: Ако предоставената от институциите информация за малолетните и непълнолетните правонарушители съдържа детайлен анализ включващ взаимовръзки и тенденции, то би могло да се очертаят ефективни мерки за превенция и социална работа.

Етапи на изследването.

Първият етап включва проучванията върху динамиката на профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители;

Вторият етап е свързан с анализа на законодателните промени по отношение на малолетните и непълнолетните правонарушители и влиянето на социокултурната среда върху профила на девиантното им поведение;

Третият етап е свързан с осъществяването на компаративен анализ на резултатите от изследването, въз основа на данни предоставени от институциите, работещи с децата правонарушители за периода от 2010 г. до 2014 г.

Методи на изследването:

- Анализ на съществуващата правнонормативна уредба;
- Контент анализ на научни изследвания;
- Анализ на данните по документи от работата на институциите;
- Непосредствени наблюдения;
- Експертна оценка;
- Статистическа обработка на данните реализирана чрез SPSS.

Обект на изследването.

Обект на настоящото изследване са институциите работещи с деца малолетни и непълнолетни правонарушители и данните предоставени от тях, отнасящи се до негативното въздействие на околната среда.

Предмет на изследването.

Динамиката на профила на девиантното поведение на категорията малолетни и непълнолетни правонарушители разкрита чрез информацията предоставена от институциите.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА: Анализ на резултатите от изследването.

В изследването са представени и анализирани факторите провокиращи девиантно поведение и влияещи върху неговия профил, както и статусните характеристики на малолетните и непълнолетните правонарушители. Анализирани са произходът на противооб-

ществени прояви, техният брой, характер и интензитет, броят на наложените ВМ на правонарушителите, както и на техните родители или на лицата, които ги заместват.

Представени и анализирани са данни за правонарушителите по отношение на ефективната им регистрация в масивите на ДПС, както и за онази част от тях, които са преминали през ДПС.

Всички данни са представени в 46 диаграми.

Показателите на изследването са разделени по пол и възраст в категории от 8 до 13 години и от 14 до 17 години, и са представени в следния ред:

1. Малолетни и непълнолетни правонарушители *водени* на отчет в ДПС.

2. Малолетни и непълнолетни правонарушители *преминали* през ДПС.

3. Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени възпитателни мерки по пол и възраст.

4. Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени възпитателни мерки по чл. 13, ал. 1 от ЗБППМН.

5. Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени възпитателни мерки и степен на образование.

6. Противообществени прояви извършени в съучастие по местоживеене на малолетните и непълнолетните правонарушители.

7. Безнадзорни и малтретирани малолетни и непълнолетни правонарушители.

8. Условия, при които са живели малолетните и непълнолетните правонарушители преди разглеждане на възпитателното дело.

9. Родители или лица, които ги заместват с наложени ВМ по чл. 15., ал. 1 от ЗБППМН.

10. Движение на възпитателните дела решени от МК по ЗБППМН.

Всеки от показателите е анализиран и онагледен със съответните диаграми.

1. В рамките на показателя „Малолетни и непълнолетни правонарушители водени на отчет в ДПС“ данните са анализирани в две групи.

В първата от тях са анализирани факторите генериращи условия за пораждаване на девиантно поведение и последващи противообществени прояви, каквито са:

- Конфликтната семейна среда;
- Средата формирана в социално слабите семейства;
- влиянието на криминогенната семейна среда;
- Влиянието на криминогенна приятелска среда.

Във втората група предмет на анализ са следните статусни характеристики на правонарушителите:

- Сираци или полусираци;
- Ученици;
- Работещи ученици;
- Правонарушители , които не учат и не работят;
- Правонарушители , чиито родители са разведени или са във фактическа раздяла;

Общ брой малолетни и непълнолетни правонарушители, водени на отчет в ДПС

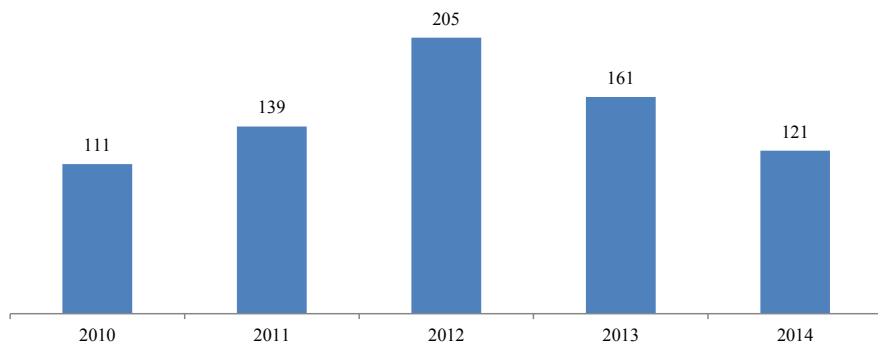
Общият брой малолетни и непълнолетни правонарушители водени на отчет в ДПС за периода на анализ от 2010 г. до 2014 г. е **1322**.

Представената обобщена диаграма сочи, че в периода от 2010 г. до 2012 г. се наблюдава ежегодно, последователно увеличаване на броя на малолетните и непълнолетните правонарушители и тенденция на спад до края на периода на анализ.

2. В рамките на показателя „Малолетни и непълнолетни правонарушители преминали през ДПС“ са анализирани представените от институциите данни за броя правонарушители и противообществените прояви, поради извършването на които малолетните и непълнолетните правонарушители са преминали през ДПС са следните:

- малолетни и непълнолетни правонарушители с бягства от дома (от вкъщи);
- малолетни и непълнолетни правонарушители със скитничество;
- малолетни и непълнолетни правонарушители употребявали алкохол;
- малолетни и непълнолетни правонарушители употребявали наркотици;
- малолетни и непълнолетни проституираци и хомосексуалисти;
- малолетни и непълнолетни правонарушители с бягства от училище;
- малолетни и непълнолетни занимаващи се с просия.

Брой правонарушители, преминали през ДПС

Видно е последователното покачване на броя на правонарушителите през първите три години от периода на анализ. Една тревожна констатация, която приета и анализирана от инспекторите от ДПС и под влиянието на съвместните им усилия с тези на специалистите от МК по ЗБППМН, на родителите и специали-

стите в училищата (педагози и психолози) е успешно овладяна.

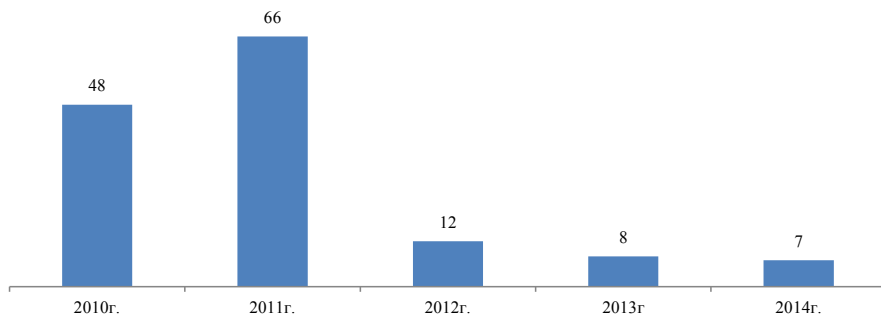
Нещо повече, през последните две години данните показват видим спад на броя на правонарушителите.

Анализът на всяка една противообществена проява, поради извършването на която правонарушителите са преминавали през ДПС е представена по отделно и ежегодно в глава четвърта на разработката.

3. В рамките на показателя „Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени ВМ по пол и възраст“ са представени и анализирани данни, за наложените възпитателни мерки на малолетните и непълнолетните правонарушители разпределени по пол и възраст за периода на анализ за следните противообществени прояви:

- бягства от дома (от вкъщи);
- скитничество;
- употреба на алкохол;
- употреба на наркотични вещества;
- проституиране и хомосексуализъм;
- бягства от училище;
- прося.

Общ брой малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени възпитателни мерки

Според предоставените от институциите данни наложените възпитателни мерки на малолетните и непълнолетните правонарушители разпределени по пол и възраст за периода от 2010 г. до 2014 г., са за следните противообществени прояви:

- Бягства от дома (от вкъщи) – наложени ВМ на **66** правонарушители;
- Скитничество – наложени ВМ на **14** правонарушители;
- Употреба на алкохол – наложени ВМ на **2** правонарушители;
- Употреба на наркотични вещества – наложени ВМ на **11** правонарушители;
- Проституиране и хомосексуализъм – наложени ВМ на **3** правонарушители;
- Бягства от училище – наложени ВМ на **37** правонарушители;
- Просия – наложени ВМ на **10** правонарушители.

4. В рамките на показателя „Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени ВМ по чл. 13, ал. 1 от ЗБППМН“ са анализирани и подробно представени наложените по вид ВМ.

- Предупреждение – **16** правонарушители;
- Задължаване да се извини на пострадалия – **няма** правонарушители;
- Задължаване да участва в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението – **2** правонарушители;
- Поставяне под възпитателен надзор на родителите или на лицата, които ги заместват, със задължение за полагане на засилени грижи – **7** правонарушители;
- Поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател – **61** правонарушители;
- Забрана на непълнолетния да посещава определени места и заведения – **няма** правонарушители;
- Забрана на непълнолетния да се среща и да установява контакти с определени лица – **8** правонарушители;
- Забрана на непълнолетния да напуска настоящия си адрес – **7** правонарушители;
- Задължаване на непълнолетния да отстрани със свой труд причинената вреда, ако това е в неговите възможности – **няма** правонарушители;

- Задължаване на непълнолетния да извърши определена работа в полза на обществото – **1** правонарушител;
- Настаняване в социално-педагогически интернат – **1** правонарушители;
- Предупреждаване за настаняване във възпитателно училище-интернат с изпитателен срок до 6 месеца – **14** правонарушители;
- Настаняване във възпитателно училище-интернат – **10** правонарушители.

5. В рамките на показателя „Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени ВМ и степен на образование“ са анализирани и подробно представени в чрез диаграми в глава четвърта образователните степени на правонарушителите.

- С незавършено начално образование – **95** правонарушители;
- С начално образование – **327** правонарушители;
- С основно образование – **170** правонарушители;
- Със средно образование **няма** регистрирани правонарушители.

6. В рамките на показателя „Противообществени прояви извършени в съучастие по местожимее на малолетните и непълнолетните правонарушители“ са анализирани и представени данни за броя на децата правонарушители и групите на съучастие.

- От група от двама и повече малолетни правонарушители – **23**
- От група от двама и повече непълнолетни правонарушители – **38**
- От група от малолетни, непълнолетни и пълнолетни – **28**
- От група от пълнолетни и непълнолетни правонарушители – **22**
- От група от пълнолетни и малолетни – **7**
- От група от малолетни и непълнолетни – **195**

7. В рамките на показателя „Безнадзорни и малтретирани малолетни и непълнолетни правонарушители“, възпри-

емането на деянието *малтретирани* е представено като многофакторно въздействие. Изследван е броят на лицата, които могат и са извършили това деяние за периода на анализ.

- *родителите* - 2;
- *братята или сестрите* - 0;
- *роднините* - 0;
- *близките извън семейството* - 1;
- *приятелите, съучениците* - 2;
- *учителите или възпитателите* - 0;
- *лица над 18 години* - 3.

За периода на анализ общият брой **малтретирани** малолетни и непълнолетни правонарушители е **8**.

За периода на анализ **безнадзорните** малолетни и непълнолетни правонарушители са **21**.

8. В рамките на показателя „Условия, при които са живели малолетните и непълнолетните правонарушители преди разглеждане на възпитателното дело“, са представени и анализирани данните предоставени от институциите в следния вид:

Общият брой на правонарушителите, според условията на живот е **612**.

- живеещи при двамата родители - **243**;
- живеещи при единия родител - **225**;
- живеещи при роднини или при приятели - **41**;
- живеещи в ДДЛРГ - **86**;
- живеещи в СПИ - **4**;
- живеещи във ВУИ - **0**;
- живеещи на улицата - **0**;
- живеещи на квартира или в ученическо общежитие - **12**;
- живеещи в кризисни центрове - **1**.

9. В рамките на показателя „Наложени възпитателни мерки на родителите или на лицата които ги заместват“, данните представени от институциите имат следния вид:

• През 2010 г. броят на наложените ВМ е **23**, като възпитателната мярка *предупреждение* е наложена на **22** лица, а мярката

задължаване да посещават беседи и консултации на **1** лице.

- През 2011 г. общият им брой е **30**, като ВМ *предупреждение* е наложена на **29** лица, а ВМ *задължаване да посещават беседи и консултации* на **1** лице.

- През 2012 г. МК по ЗБППМН общият брой на наложените ВМ е **21** и всички са *предупреждение*.

- През 2013 г. МК по ЗБППМН общият брой на наложените ВМ е **6** и всички са *предупреждение*.

10. В рамките на показателя „Движение и възпитателните дела решени от МК по ЗБППМН“, данните представени от институциите представят възпитателните дела решени от МК по ЗБППМН общо **149** за следните противообществени прояви:

- Бягства от дома (от вкъщи) – **70**
- Скитничество – **14**
- За употреба на наркотици – **11**
- Проституиращи – **3**
- Бягства от училище – **40**
- За просяка – **10**
- За алкохол – **1**

Основният извод от анализа на резултатите в глава четвърта, по показатели, според представените от институциите данни е, че *през периода на анализ показателите не отразяват трайна и последователна тенденция на увеличаване на броя на малолетните и непълнолетните правонарушители заведени на отчет, както и на преминалите през ДПС.*

Заключение и изводи

Настоящият дисертационен труд потърси отговор на един от най-значимите в обществото проблеми за девиантното поведение на децата правонарушители. Основанието както за избора на формулираната тема, така и за параметрите на теоретико-концептуалния анализ и емпиричното изследване е изведено от три предпоставки: социалноикономически условия, необходимостта от обединените усилия на различни специалисти от научната общност и реалната практика с цел осмисляне на превантивни модели и корекционни механизми за социализация на децата правонарушители; и защита

на тезата за социалния характер на регулиращото противообществените прояви законодателство в Р България.

Цел на дисертационната разработка е **да се анализират и изследват възможностите за един по-различен и по-задълбочен прочит на профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители през необходимостта от прилагане на международното и общностното право**. За постигането на тази цел са разгледани следните проблеми:

1. Анализ на малолетните и непълнолетните правонарушители като социална и правна категория през концепциите за произхода на девиантното поведение и основните социални фактори на влияние върху него.

2. Извеждане на основните елементи от нормативноправната регулация на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители.

3. Емпирично изследване с цел да се проучи профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители и неговата динамика въз основа на данни предоставени от институциите работещи с тях.

Обобщавайки резултатите от представения в дисертационната разработка теоретико-концептуален анализ и емпирично изследване могат да бъдат изведени следните изводи:

Относно теоретико-концептуалния анализ:

- Законодателният модел по отношение на групата на децата правонарушители изсиква отчитане на влиянието от страна морала и християнските ценности. Социалната норма е възможност за интегриране и социализиране на децата правонарушители. Сред множеството фактори детерминиращи девиантното поведение три са основните – семейство, държава и социокултурна среда. Респектиращото влияние на правните норми се извежда като опазване на правата на децата;

- Нормативноправната регулация на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители извежда категоричната необходимост от унифициране на действащото национално законодателство с това на страните от Европейския

съюз. В отговор на съществуващото в практиката на правозащитните организации мнение за отмяна на съществуващото национално законодателство поради неговата остарялост и репресивен характер е осъществена защита на тезата за социалния характер на законодателството, регулиращо противообществените прояви на малолетни и непълнолетни.

Относно емпиричното изследване:

В търсене отговор на въпроса съдържащ се в хипотезата, че „Ако предоставената от институциите информация за малолетните и непълнолетните правонарушители съдържа анализът им, то би могло да се очертаят ефективни мерки за превенция и социална работа“ резултатите от емпиричното изследване могат да бъдат представени в следните основни моменти, имащи характер на обобщени изводи:

1. Относно броят на водените на отчет в ДПС малолетни и непълнолетни правонарушители

Годишните анализи показват, че има последователен ръст на броя на правонарушителите до 2012 г. и процес на спад за последните две години.

Резултати са плод на започналото през 2011 г. работа Второ РУ на МВР в Стара Загора, което активира дейността на ДПС, увеличи обхватът и преките контакти с децата правонарушители. Зачестиха срещите на инспекторите с родителите на правонарушителите, както и тези със специалистите от училищата и ДДЛРГ.

Анализът изведе четири основни детерминанта свързани с броя на водените на отчет малолетни и непълнолетни правонарушители, всеки от които е със своя специфика:

- *конфликтната семейна среда* – по отношение на която, независимо от общопризнатата и роля в аналитичен аспект липсват данни, както и анализи за 2012 г., 2013 г. и за 2014 г.;

- *социално слабите семейства* - липсва анализ на представените данни;

- *криминогенната семейна среда* - липсват данни за 2012 г. и анализ на представените;

- *криминогенната приятелска среда* - липсва анализ на данните.

Липсата на данни и анализи лишават социалните работници, педагозите, психолозите и юристите от възможността за ефективно въздействие, за позитивно и навременно влияние върху живеещи и развиващи се сред посочените детерминиращи поведението им фактори. Неналичието на данни и анализите по тях лишават обществото ни от информация и възможност да очертае и анализира профила на девиантното поведение на правонарушителите.

2. Относно статусните характеристики на малолетни и непълнолетни правонарушители водени на отчет в ДПС

Анализът изведе следните статусни характеристики на правонарушителите:

- *сираци и полусираци* – липсва представен анализ;
- *правонарушителите ученици* – липсват данни за 2010 г., 2011 г., 2013 г. и 2014 г., но отново няма представен анализ;
- *работещите ученици* – не са представени данни за 2010 г. и 2011 г. и не е представен анализ;
- *правонарушителите които не учат и не работят* - липса на представен анализ;
- *правонарушители от семейства с разведени родители или от такива, които са във фактическа раздяла* - не са представени данни за 2012 г., 2013 г. и 2014 г. и не е представен анализ.

3. Относно броят на преминали през ДПС малолетни и непълнолетни правонарушители:

Анализът показва тенденция на покачване на броя правонарушители по този показател до 2012 г., която с общите усилия на инспекторите от ДПС и специалистите от МК по ЗБППМН, родителите и специалистите в училищата (педагози и психолози), е успешно овладяна и през последните две години има спад на броя правонарушители.

4. Относно наложените от МК по ЗБППМН възпитателни мерки по смисъла на чл. 13, ал. 1:

През анализирания период МК по ЗБППМН е налагала възпитателни мерки по смисъла на чл. 13, ал. 1 за посочените правонарушения: *бягства от дома (от вкъщи); скитничество; употреба на алкохол; употреба на наркотични вещества; проституиране и хомосексуализъм; бягства от училище и просия.*

Анализът на обобщените данни има следния вид: за 2010 г. – 48; за 2011г. – 66; за 2012 г. – 12; за 2013 г. – 8 и за 2014 г. – 7.

Анализът за 2010 г. и за 2011 г. по отношение на наложените ВМ по посочените правонарушения сочи, че всички данни са коректно представени, но липсва техния коментар. За периода 2012 г., 2013 г. и за 2014 г. липсват данни за наложени ВМ по показателите *употреба на алкохол и бягства от училище*. Данни по останалите показатели са коректно представени, но липсва анализ по тях.

Наличието на аналитична част би обяснил причините и обстоятелствата, които са породили смисъла от взетите решения на комисията, както и мотивите за налагането на възпитателните мерки.

5. Относно броят на малолетните и непълнолетните правонарушители с наложени възпитателни мерки и степен на образование

Изводът, който се налага от анализа е, че:

В раздела от Отчета за дейността на МК по ЗБППМН „Малолетни и непълнолетни правонарушители с наложени ВМ и степен на образование“ е представен броя на правонарушителите, техния пол и възраст, но липсват данни за наложени ВМ.

Липсва и анализ на представените данни, който да даде представа за тенденцията на обвързаната междуинституционална информираност и компетентност. На практика предоставените данни са подвеждащи и некоректни, което води до грешни изводи. Губят се възможностите за сериозни анализи по отношение на профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители, на неговата динамика и посока на развитие. Законово сформирания и действащ орган, каквато е МК по ЗБППМН се лишава от градивен поглед и реални стратегически виждания по отношение на своята работа, по отношение на конкретните параметри при работа с правонарушителите и на възможностите за тяхната социализация.

6. Относно показателите - „Противообществени прояви извършени в съучастие по местоживее на малолетните и непълнолетните правонарушители“, „Безнадзорни и малтретиращи малолетни и непълнолетни правонарушители“, „Условия при

които са живели малолетните и непълнолетните правонарушители“, „Наложени възпитателни мерки на родителите или на лицата, които ги заместват“, „Движение на възпитателните дела от МК по ЗБППМН“, както и по показателя „Движение на възпитателните дела от съда и осъществен от него съдебен контрол“, изводът който се налага е липсата на анализ при коректно представена информация.

Цялостният анализ на резултатите от изследването, констатираните и обработени данни, установените несъответствия и формулираните изводи кореспондират в пълнота с поставените в изследването **задачи**, които са изпълнени както следва:

1. Като функция от приложимото международно и общностно право ЗБППМН налага възпитателните мерки, като модели на превенция спрямо правонарушителите.

В настоящата разработка е разгледан и анализиран смисълът на възпитателните мерки. Изводът, който анализът налага, е чрез тях да се преосмисли извършеното правонарушение, да се анализира поведението или реакцията на правонарушителя, независимо дали е резултат от инцидентно действие или е обмисляна и независимо дали е извършена самостоятелно или в съучастие.

Анализът на възпитателните мерки ги представя, като произтичащи от съвременното законодателство корекционни правни възможности, с чиято помощ се цели да се предотвратят бъдещи правонарушения. Анализиран и представен в разработката е механизмът, по който те се налагат, както и правните възможности за обжалването им.

Свързаните със съвременното право анализирани модели на превенция, каквито са възпитателните мерки разглеждаме в морален аспект, като хуманната човешка нагласа да се поиска извинение от пострадалия (чл. 13, ал.1, т.2), да се предупреди правонарушителя (чл. 13, ал.1, т.1), като му се даде възможност да преосмисли и коригира поведението си и извършеното от него правонарушение.

Реализираният в разработката анализ на възпитателните мерки, като произтичащи от националното законодателство превенционални модели, са разгледани като приложими и спрямо родителите или лицата, които ги заместват. В този смисъл те са

корекционните механизми на влияние и въздействие за онези от тях, които са проявили или проявяват занижени или липсващ родителски контрол.

2. Извършеният и представен в разработката анализ на социалните и битови условия на живот на правонарушителите ги определя, като детерминиращи девиантното поведение.

Детайлният анализ на влиянието на влошените битови условия показва като резултат от тях бягства от дома, скитничество и просия, употреба на алкохол и наркотици.

3. Проследеният общ брой и вид на наложените възпитателни мерки ги представя като превенционални модели и корекционни механизми на работа с децата правонарушители. На тази основа резултатите очертават тенденция за периода от 2010г. до 2014 г. на нарастване на броя на възпитателните мерки налагани на децата правонарушители. Същата тенденция се налага и по отношение на броя и вида на възпитателните мерки наложени на родителите.

4. Обоснована е необходимостта, формулирана в изказа „... нов модел анализиращ работата ...“ е предмет на анализ, защото *сегашната форма* на отчитане на работата на МК по ЗБППМН е *остаряла, изчерпана и неефективна*.

В разработката са изведени и представени следните аргументи в подкрепа на **тезата за налагане на нов модел** на отчитане на дейността на ДПС и МК по ЗБППМН:

- Задължителният модел на отчет има статистически характер и не предполага възможност за анализ на събраните през годината данни;

- По този начин са лишени от възможността да се запознаят с анализа на данните специалистите, както и всички, за които подобна информация представлява интерес;

- Институциите се лишават от възможността да осмислят и начертаят предстоящи за изпълнение задачи, като форми на работа с малолетните и непълнолетните правонарушители;

Като обоснована подкрепа за необходимост от **нов модел** на отчет на институциите е становището за **унифицирането му по форма** за ДПС, за МК по ЗБППМН и за Националния статистически институт.

Успоредно представени за институциите, разработени в пълнота и коректна съпоставимост, данните трябва да се съпровождат от детайлен анализ за породилите ги причини.

5. Обоснована е необходимостта от прилагането на превенционалните модели, като форма на работа с малолетните и непълнолетните поради разнообразието и резултативността им.

Анализът в настоящата разработка представя основните корекционни и превенционални модела:

- възпитателните мерки, като превенционални модели произтичащи от правната рамка;
- превенционалните модели с прякото участие на малолетните и непълнолетните правонарушители, свързани с възпитанието им, с интелектуалното и образователното им израстване.

Анализирани са позитивните резултати и широкия спектър от приложимите възможности на превенционалните модели. Очертано е становището, че няма по-успешен и резултативен подход при работа с правонарушителите, освен прилагането на превенцията, като модел във всички занимания с тях.

Обосновано е приложимото богатство от форми на превенционалните модели в аспекта на корекционновъзпитателната работа с тази категория правонарушители.

Анализирани и обосновани са смисълът и целите на приложение на превенционалните модели, за да се предотвратят бъдещи правонарушения.

Защитена е тезата, че ангажирането на правонарушителите в превенционални форми на работа, е опит да се заместят дефицитите в поведението им, в социалната и битовата им среда.

Обоснованата необходимост от прилагането на превенционалните модели и механизми, е защитена от тезата за нуждата да отворим вратата и погледът на малолетните и непълнолетните да срещне добронамереност, усмивка и сигурност в протегнатата от възрастните ръка.

Цялостното изследване подкрепи заложената в него хипотеза, че съдържащият се в представените данни информационен и аналитичен дефицит, който ако бъде преодолян ще очертае в пълнота профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

В разработката на дисертационния труд могат да бъдат очертани следните приноси

Приноси с теоретичен характер:

1. Разработен е допълващ традиционния подход и методология на изследване на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители, което повишава ефективността на приложението им в българския контекст. Законодателният модел по отношение на децата правонарушители е анализиран през влиянието на морала и християнските ценности. Социалната норма е осмислена като възможност за интегриране и социализиране на децата правонарушители. В тази връзка е направена селекция и преценка на съответния изследователски инструментариум. Възпитателната мярка е разглеждана като превенционен модел и корекционен механизъм.

2. Осъществен е анализ на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители от позициите на нов контекст, а именно на тяхната пълноправна равнопоставеност като членове на обществото.

3. Подробно е изследвано и систематизирано историческото развитие на нормативната уредба, относно децата правонарушители в България от времето на първата конституция. Така събраната, теоретически обобщена и аналитично описана информация за специалните закони в България са аргумент за защита на тезата, че законодателството, регулиращо поведението на малолетните и непълнолетните правонарушители има социален характер.

Приноси с практикоприложен характер:

Създаването на база данни за малолетните и непълнолетните правонарушители за периода от 2010 г. от 2014 г., която включва информация за:

- Правонарушителите, чието поведение е разглеждано в МК по ЗБППМН;
- Факторите определящи девиантното поведение и влияещи върху профила на правонарушителите;
- Статусните характеристики на правонарушителите;

- Произхода на противообществените им прояви, техния брой, характер и интензитет;

- Броят на наложените възпитателни мерки на правонарушителите както и на техните родители или на лицата, които ги заместват.

Анализиран е произхода на противообществените прояви, техния брой, характер и интензитет, броят на наложените възпитателни мерки на правонарушителите, както и на техните родители или на лицата които ги заместват.

2. Обоснована е необходимостта от създаване на нов модел отчитащ дейността на ДПС и МК по ЗБППМН. Предложено е модела на отчет на институциите да бъде унифициран и съдържащ аналитична част.

Списък на публикациите по темата на дисертационния труд

1. Василев Р., (2008) Приложна рамка на чл. 29 от ЗАНН, като възможност за разширяване на правното поле на работа на Местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, В: Сп. „Обществено възпитание”, кн. №1.

2. Vasilev, R., (2009) Possibilities for socialization of persons with hearing and speech disorders, Юбилейна международна, интердисциплинарна, конференция „10 години срещи по отология и невро-отология”, Стара Загора.

3. Vasilev, R. (2010) Educational measures in the meaning of article 13(1) of the antisocial behavior of minors prevention act as an alternative to criminal penalties, Trakia Journal of Sciences, The Scientific Serial of The Trakia University, Vol. 8, Supplement 3, p. 421-427.

4. Василев, Р., (2010) Социална работа с малолетните и непълнолетните правонарушители, В: Сб. Иновации в образованието, Шуменски Университет „Еп. Константин Преславски”, ФАБЕР–В. Търново, Шумен, с. 861- 870.

5. Бенкова К.Т., **Василев Р. В.** (2011) Приговор или воспитательная мера – возможности правовой санкции в отношении малолетних и несовершеннолетних в соответствии с законодательством Республики Болгарии. В: Сб. Психолого-социальная работа в современном обществе: проблемы и решения, Санкт-Петербургский государственный институт психологии и социальной работы, Санкт-Петербург, с.184-187.

6. Vasilev, R., (2012) Legal socialization of children in Bulgaria, Trakia Journal Of Sciences, Scientific Serial, Published by Trakia University, Series Social Sciences, Stara Zagora, Bulgaria, Volume 10, Supplement 3, p. 237 – 241.

7. Vasilev, R., (2013) Role and importance of internationally accepted, ratified pursuant to constitutional procedures, promulgated and effectual treaties, in the presence of a decision by a Bulgarian court, EUROPEAN APPLIED SCIENCES, # 4 – 2 (April) Volume 2,

ORT Publishing, Stuttgart, Germany.

8. Milena I. Ilieva, Krasimira T. Benkova, Veska M. Shosheva, Stefka I. Dinchiiska, Emilia R. Maslarova, **Rumen V. Vasilev**, Anton P. Stoykov, (2014), CASE MANAGEMENT FOR CLIENTS AT RISK OF HIV AND HIV-POSITIVE PEOPLE. Научна конференция на ПФ при Шу „Еп. Константин Преславски“ на тема: „Иновации в образованието“.

9. M. Ilieva, **R. Vasilev**, A. Stoykov, (2014), Social profile of Roma family with child offenders Trakia Journal Of Sciences, Scientific Serial, Published by Trakia University, Series Social Sciences, Stara Zagora, Bulgaria, Volume 11, Supplement 3, p.

10. Vasilev, R., (2015) Autonomiy in the behavior of juveniles and minors under the influence of the postmodern crisis Trakia Journal Of Sciences, Scientific Serial, Published by Trakia University, Series Social Sciences, Stara Zagora, Bulgaria, Volume 13, Supplement 2, p. 242

11. **Vasilev, R.**, Milena I. Ilieva, (2015), SOCIAL ACTIVITIES OF THE NGOs FOR OVERCOMING AGGRESSION IN CHILDREN FROM ROMA COMMUNITIES, Trakia Journal Of Sciences, Scientific Serial, Published by Trakia University, Series Social Sciences, Stara Zagora, Bulgaria, Volume 13, Supplement 2, p. 238.

АБСТРАКТ

Дисертационният труд, изследва и анализира динамиката на профила на малолетните и непълнолетните правонарушители, акцентирайки значимостта на проблема, като общопризнат, както от обществото, така и от научната общност.

Актуалността на проблема и основанието за избора на темата на дисертационния труд, теоретико-концептуалният анализ и емпиричното изследване са изведени от три предпоставки: *социално-икономически, теоретико-методологически и практикоприложни.*

Целта на настоящият дисертационен труд е да се анализират и изследват възможностите за един по-различен и по-задълбочен прочит на профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители през необходимостта от прилагане на международното и общностното право.

Задачите за постигането на посочената цел се осъществяват чрез разработката на следните проблемни полета: *теоретико-концептуален анализ* на малолетните и непълнолетните правонарушители като социална и правна категория; *нормативноправна регулация на девиантното поведение*, свързана с историческите аспекти, породили законодателния модел на страната ни, повлиян от международното и общностното право и относим към опазване правата на децата правонарушители; *емпирично изследване* с цел да се проучи профилът на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители и се очертае динамиката му въз основа на данни, предоставени от институциите, работещи с тях.

Дисертационният труд анализира противообществените прояви на 2059 малолетни и непълнолетни правонарушители (представени по пол и възраст), за двете основни групи правонарушители – *водените на отчет в ДПС (1322) и преминалите през ДПС (737)*, като броят им в емпиричното изследване е онагледен и представен общо и поотделно, за всяка година в 46 диаграми.

Изследователските методи, използвани при реализиране на дисертационното изследване са: анализ на съществуващата правнонормативна уредба; контент анализ на научни изследвания; анализ на данните по документи от работата на институциите; непосредствени наблюдения и експертна оценка.

Обобщавайки резултатите от представения в дисертационната разработка теоретико-концептуален анализ и емпирично изследване, са изведени **следните изводи**:

- Законодателният модел по отношение на групата на децата правонарушители изсиква отчитане на влиянието от страна на морала и християнските ценности. Социалната норма е възможност за интегриране и социализиране на децата правонарушители;

- Нормативноправната регулация на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители извежда категоричната необходимост от унифициране на действащото национално законодателство с това на страните от Европейския съюз. В отговор на съществуващото в практиката на правозащитните организации мнение за отмяна на съществуващото национално законодателство поради неговата остарялост и репресивен характер е осъществена защита на тезата за социалния характер на законодателството, регулиращо противообществените прояви на малолетни и непълнолетни;

- Възпитателните мерки налагани от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните като функция от приложимото международно и общностно право се разглеждат като модели на превенция спрямо правонарушителите;

- Съвременното законодателство налага осмислянето на възпитателните мерки като корекционни правни възможности с цел предотвратяване на бъдещи правонарушения;

- Основни, детерминиращи девиантното поведение фактори са социалните и битовите условия на живот на правонарушителите;

- Тенденцията за периода от 2010 г. до 2014 г. е нарастването на броя на възпитателните мерки, налагани на децата правона-

рушители, както по отношение на броя и вида на възпитателните мерки, наложени на родителите или лицата които ги замества.

Акцентирана като *остаряла, изчерпана и неефективна*, сегашната форма на отчитане на работата на ДПС и МК по ЗБППМН, като обосновава подкрепа за необходимост от *нов, унифициран модел* на отчет за институциите и специалистите ползващи данните.

Анализът в настоящата разработка представя основните корекционни и превенционални модели, каквито са: възпитателните мерки, като превенционални модели, произтичащи от правната рамка и превенционални модели с прякото участие на малолетните и непълнолетните правонарушители, свързани с възпитанието им, с интелектуалното и образователното им израстване.

Разработката защитава тезата, че ангажирането на правонарушителите в превенционални форми на работа е опит да се заместят дефицитите в поведението им, в социалната и битовата им среда.

Цялостното дисертационно изследване подкрепи заложената в него хипотеза, че съдържащият се в представените данни информационен и аналитичен дефицит, който ако бъде преодолян, ще очертае в пълната профила на девиантното поведение на малолетните и непълнолетните правонарушители.

ABSTRACT

The dissertation work, study and analyze the dynamic profile of minor offenders, emphasizing the importance of the problem, as widely recognized, both by society and the scientific community.

The relevance of the problem and the reason for choosing the topic of the dissertation, theoretical and conceptual analysis and empirical research are derived from three prerequisites: socio-economic, theoretical and methodological and practical character.

The purpose of this dissertation is to analyze and explore options for a different and more thorough reading of the profile of the deviant behavior of minors offenders in the need to implement international and community law.

The tasks to achieve that goal is realized through the development of these problematic areas: theoretical and conceptual analysis of minor offenders as social and legal category; normative legal regulation of deviant behavior associated with the historical aspects that gave rise to the legislative model of our country influenced by international and Community law attributable to protect the rights of child offenders; empirical study to examine the profile of the deviant behavior of minors offenders and outline the dynamics based on data provided by institutions working with them.

PhD thesis analyzes the nuisance of 2059 juvenile offenders (presented by sex and age), the two main groups of prisoners - keeping records in Juvenile Delinquency Commission (1322) and passed through the Juvenile Delinquency Commission (737) and the number in the empirical study is illustrated and presented overall and separately for each year in 46 charts.

Research methods used in the implementation of dissertation research are: analysis of the existing normative – legal regulations; content analysis of research; data analysis documents the work of the institutions; direct observation and evaluation.

Summarizing the results presented in the dissertation develop theoretical and conceptual analysis and empirical research are drawn the following conclusions:

- The legislative model for the group of children offenders requires only reporting the influence of morality and Christian values.

The social norm is an opportunity for integration and socialization of child offenders;

- The normative – legal regulation of deviant behavior of minors offenders displayed strong need for unification of the national legislation with the European Union countries. In response to the current practice of human rights organizations Post repealing existing national legislation due his oldfashioned and repressive nature is realized protect thesis the social nature of legislation regulating antisocial behavior of minors;

- Educational measures imposed by the Act to combat delinquency of minors as a function of applicable international and Community law are regarded as models of prevention against offenders;

- The current legislation requires understanding of correctional measures such as corrective legal options to prevent future offenses;

- Main, determining the deviant behavior factors are social and living conditions of offenders;

- The trend for the period 2010 to 2014 is the increasing number of educational measures imposed on child offenders, both in terms of number and type of correctional measures imposed on parents or persons who replace them.

Stress as stale, exhausted and ineffective current sensing performance of the Juvenile Delinquency Commission and the Local Commission for Combating antisocial behavior of minors, justifying support for the need for a new, unified model of the report on the institutions and professionals using the data.

The analysis in this paper presents the main correction and preventionalni models, such as: educational measures, preventionalni models deriving from the legal framework and prevention models with direct participation of minors offenders related to their upbringing by their intellectual and educational growth.

The paper argues that engaging offenders in professional forms of work is an attempt to replace deficits in behavior, social and domestic environment.

The overall dissertation study support the hypothesis that contained in the submitted data and analytical information deficit, which if overcome, will outline the full profile of deviant behavior of minors offenders.